

בואו נדבר על זה

רגע לפני פיזור הכנסת ה־19 אושר החוק להסדר התדיינויות בסכסוכי משפחה. החוק מחייב בני משפחה - בני זוג (במיוחד בנושאי גירושים) או ילדים והוריהם - לנסות ליישב תחילה את הסכסוך ביניהם שלא לפני ערכאה שיפוטית. אם ישיג את מטרתו, יביא החוק לחברה סובלנית וטובה יותר

אמיר זימן

החוק נאמר כי לסכסוך משפטי בין בני משפחה קדם בדרך כלל סכסוך אישי ורגשי המשפיע על ההליך המשפטי. לאחר שיסתיים ההליך המשפטי יצטרכו הצדדים להמשיך ולקיים מערכת קשרים ביניהם, אם כבני משפחה הגרים יחד ואם, במקרה של גירושים, כשותפים לגידולם ולדאגה לרווחתם הפיזית והנפשית של הילדים.

קיומו של הליך משפטי בסכסוך משפחתי שקדם לו הליך של הגשת כתבי טענות, שיש בהם הטחת האשמות, חקירות הצדדים והעדת עדים, חקירות פרטיות ותלונות במשטרה, מקצינים את עמדות הצדדים, גורמים להפרת הסדרים שנקבעים

בלי שנשים לב לכך, דקות לפני פיזור הכנסת ה־19 עבר בכנסת בקריאה שנייה ושלישית החוק החברתי החשוב ביותר שחוקק בשנים האחרונות, שעשוי להציב את התשתית לחברה סובלנית וטובה יותר. מדובר בחוק מהפכני בכל הקשור ליישוב סכסוכים במשפחה.

החוק להסדר התדיינויות בסכסוכי משפחה (הוראת שעה), תשע"ה-2014 מחייב בני משפחה מסוכסכים - בני זוג (במיוחד בנושאי גירוש) או ילדים והוריהם - לנסות ליישב את הסכסוך המשפחתי בדרכים אחרות ולא לפני ערכאה שיפוטית, בית משפט או בית דין דתי. בדברי ההסבר להצעת

מגשר ועו"ד אמיר זימן, עוסק בגישור עסקי, בגישור משפחה ובגירושים בשיתוף פעולה

במדינות רבות בעולם מונהגים מנגנונים ליישוב סכסוכים בדרכים חלופיות לפני פתיחתו של הליך שיפוטית. הוכח כי למנגנונים אלה יש השפעה חיובית על הצדדים, וברוב המקרים הם מונעים את הצורך בהליכים משפטיים

טובת הילדים, וניתנת להם אפשרות להגיע להבנות בעצמם או בסיוע אנשי מקצוע באופן שמיתר את הצורך בהכרעה שיפוטית.

במדינת ישראל המצב מסובך עוד יותר בשל מרוץ

הסמכויות בין בתי דין רבניים ובתי משפט אזרחיים, אשר לא רק מחריף את הסכסוך ומאיץ בצדדים לרוץ ולתפוס סמכות בערכאה שיפוטית כלשהי, הוא גם יוצר התדיינויות רבות בשאלת הסמכות של אותה ערכאה.

מטרתו של החוק היא לסייע לבני זוג ולהורים וילדיהם ליישב סכסוך משפחתי בהסכמה ובדרכי שלום ולצמצם את הצורך בהתדיינויות משפטיות, מתוך התחשבות

ולקיומם של הליכים משפטיים חוזרים ונשנים בערכאות שונות. מחקרים מצביעים על השפעות קשות שיש להליכים משפטיים במהלך גירושים על מצבם הרגשי של הילדים, והן רק מתעצמות עם התמשכות ההליכים והחרפתם.

במדינות רבות בעולם מונהגים מנגנונים ליישוב סכסוכים בדרכים חלופיות לפני פתיחתו של הליך שיפוטי ולפני הגשת כתבי הטענות. הוכח כי למנגנונים אלה יש השפעה חיובית על הצדדים, והם מונעים ברוב המקרים (עד כדי 80%) את הצורך בהליכים משפטיים. בהליכים חליפיים ליישוב סכסוכים בוחנים הצדדים את הצרכים ואת הרצונות שלהם וכן את

צדדים לסכסוך משפטי יהיו מחויבים לפתוח את ההליך המשפטי בבקשה ליישוב סכסוך, אם בבית משפט למשפחה ואם בבית דין דתי. לצדדים ניתנת תקופה של 45 יום שבה הם מחויבים לקיים עד ארבעה מפגשי מהו"ת

במכלול ההיבטים הנוגעים לסכסוך ובטובתם של כל ילדה וילד.

הרקע להליך החקיקה

הליכי החקיקה היו ארוכים. הם החלו בעקבות המלצות ועדת שנהב בשנת 2005 ועברו כמה גלגולי חקיקה. גם הנוסח הממשלתי הנוכחי עבר שינויים. בנוסח המקורי, שפורסם להתייחסויות הציבור בחודש מאי 2014, נקבע הסדר המבטל את מרוץ הסמכויות, אולם בעקבות הטלת וטו של ועדת שרים לחקיקה הושמט מהצעת החוק עניין ביטול מרוץ הסמכויות.

הצעת החוק הממשלתית מוזגו שלוש הצעות חוק פרטיות דומות במהותן. הנוסח המשולב עבר שינויים ותהפוכות לאחר שמיעה של גורמים רבים, אנשי מקצוע ומומחים בתחום המשפחה ובתחום

יישוב סכסוכים, נציגות ארגוני נשים, נציגות לשכות הסיוע ונציגי בתי הדין הדתיים השונים.

בנוסח הסופי שעבר בכנסת מחויבים צדדים לסכסוך משפטי לפתוח את ההליך המשפטי בבקשה ליישוב סכסוך, אם בבית משפט למשפחה ואם בבית דין דתי. לצדדים ניתנת תקופה של 45 יום (שיכולה להתארך ב־15 יום נוספים) שבה הם מחויבים לקיים עד ארבעה מפגשי מהו"ת (מידע, היכרות ותיאום) בלשכות הסיוע שליד בית המשפט ובתי הדין. הצדדים מחויבים להגיע בעצמם לפגישות, ואפשר לקיים פגישות משותפות או עם כל צד בנפרד. אחת ההצעות הפרטיות ביקשה למנוע מעורכי דין המייצגים את הצדדים להיות נוכחים במפגשי מהו"ת, מתוך אמונה כי לבאי כוח הצדדים יש חלק בהחרפת המאבק בין הצדדים. הצעה זו לא התקבלה בנוסח הסופי, בין היתר על רקע השינוי התפיסתי בשנים האחרונות והמעבר מתפיסה אדוורסרית לתפיסה שיתופית לבירור סכסוכים. לפי תפיסה זו חל גם המעבר מעורך דין אדוורסר

רי המתמקד רק באינטרסים של הלקוח לעורך דין "פותר בעיות" הנותן משקל לצרכיו ולרצונותיו של לקוחו כמו גם לאינטרסים של הצד האחר, וכן ההבנה שלבאי כוח הצדדים יש ערך מוסף בסיוע לצדדים להגיע להסכמות (ד"ר לימור זר־גוטמן וד"ר קרני פרלמן "עורך הדין פותר בעיות: שינוי פרדיגמת ההתנהלות המקצועית" הפרקליט נב 547 (תשע"ג)).

בפגישות יינתן לצדדים מידע על ההשלכות (משפטיות, רגשיות, חברתיות וכלכליות) של ניהול הליכים משפטיים בנוגע לסכסוך על הצדדים ועל ילדיהם. כמו כן יימסר לצדדים מידע על דרכים אחרות ליישב סכסוכים בהסכמה ובדרכי שלום ועל דרכים להתמודדות עם השלכותיו, למשל ייעוץ, גישור, גישור רשמי בשיתוף פעולה, טיפול משפחתי או זוגי, ועל השירותים הניתנים לשם כך ביחידת הסיוע שליד הערכאה השיפוטית, בקהילה ובמגזר הפרטי.

אנשי המקצוע ביחידת הסיוע, עובדים סוציאליים ויועצים משפטיים ככל שיידרשו, יעריכו יחד עם הצדדים את צורכיהם ואת רצונותיהם, ולעניין ילדיהם יעריכו גם את טובתם, את רצונותיהם ואת זכויותיהם של הילדים בעניינים הנוגעים אליהם, וינסו לסייע להם לבחון דרכים ושירותים שעשויים לתרום ליישוב הסכסוך ביניהם בהסכמה ובדרכי שלום ולתאם עימם תוכנית מתאימה להמשך התהליך. בין היתר וכשלב ראשון ינסו אנשי המקצוע לסייע לצדדים לקבוע הסדרים זמניים בהסכמה בעניין מזונות או החזקת ילדים וסדרי קשר לתקופת הביניים עד גיבוש הסדר קבוע. הסדרים זמניים אלה יכולים להתגבש ביחידת הסיוע או עם גורם חיצוני שאליו יופנו הצדדים להמשך התהליך.

בין היתר וכשלב ראשון ינסו אנשי המקצוע לסייע לצדדים לקבוע הסדרים זמניים בהסכמה בעניין מזונות או החזקת ילדים וסדרי קשר לתקופת הביניים עד גיבוש הסדר קבוע. הסדרים זמניים אלה יכולים להתגבש ביחידת הסיוע או עם גורם חיצוני שאליו יופנו הצדדים להמשך התהליך.

בתוך עשרה ימים מתום פגישות המהו"ת מחויבים הצדדים להודיע אם ברצונם להמשיך לנסות ליישב את הסכסוך מחוץ לערכאה השיפוטית. אם אחד מהם לפחות אינו מסכים, יהיה אפשר להמשיך את

בתוך עשרה ימים מתום פגישות המהו"ת מחויבים הצדדים להודיע אם ברצונם להמשיך לנסות ליישב את הסכסוך מחוץ לערכאה השיפוטית. אם אחד מהם לפחות אינו מסכים, יהיה אפשר להמשיך את ההליכים בערכאה השיפוטית

רוח ותיאום) בלשכות הסיוע שליד בית המשפט ובתי הדין. הצדדים מחויבים להגיע בעצמם לפגישות, ואפשר לקיים פגישות משותפות או עם כל צד בנפרד. אחת ההצעות הפרטיות ביקשה למנוע מעורכי דין המייצגים את הצדדים להיות נוכחים במפגשי מהו"ת, מתוך אמונה כי לבאי כוח הצדדים יש חלק בהחרפת המאבק בין הצדדים. הצעה זו לא התקבלה בנוסח הסופי, בין היתר על רקע השינוי התפיסתי בשנים האחרונות והמעבר מתפיסה אדוורסרית לתפיסה שיתופית לבירור סכסוכים. לפי תפיסה זו חל גם המעבר מעורך דין אדוורסר

ההליכים בערכאה השיפוטית על פי המועדים המפורטים בחוק.

במקרים שאינם מתאימים ליישוב סכסוכים, למשל תביעה להחזרת ילדים חטופים לפי חוק אמנת האג (החזרת ילדים חטופים), תשנ"א-1991, או במקרי אלימות, תהיה פתוחה דלתה של הערכאה השיפוטית לניהול הליך שיפוטי בלי להידרש לפגישות המהו"ת. כך גם במקרים הדורשים לתת סעד דחוף או סעד זמני לשמירת מצב קיים (למשל: בנוגע למניעת הברחת נכסים) או למניעת יציאה מהארץ, או במקרים שהצדדים לא הצליחו להסכים על הסדרים זמניים למזונות או להחזקת ילדים.

הבעיות בחוק

החוק אינו נקי מפגמים. העניין הבעייתי ביותר הוא העובדה שלא בוטל מרוץ הסמכויות כפי שבי-

קשו לעשות הצעת החוק הממשלתית המקורית וההצעות הפרטיות. יש הטורענים כי החוק רק יגביר את המרוץ לקניית סמכות, שכן לאחר חקיקת החוק אין צורך בהגשת כתב תביעה מלא ומפורט ודי בבקשה ליישוב סכסוך בטופס פשוט כדי לקנות סמכות, בעוד שבמצב המשפטי כיום – נוכח הצורך בהגשת כתב תביעה מפורט עם ראיות שעלותו הכספית גבוהה – שוקלים הצדדים פעם נוספת לפני פנייה להליך משפטי.

למרות היעדר האפשרות לבטל את מרוץ הסמכויות, נעשה מאמץ לחוקק את החוק המיטבי בנסיונות הפוליטיות שנוצרו, וכיאה לחוק העוסק ביישוב סכסוכים, הוא בעצמו אוסף של פשרות. החוק מברר סס על הצעת חוק ממשלתית שאליה מוזגו הצעות פרטיות. על רקע התפזרותה של הכנסת ה-19 והרצון להספיק ולחוקק את החוק עד תום הקדנציה, הושגו פשרות כמעט בכל נושא ונושא. דוגמה טובה היא ההצעה להימנע מהשלמת הליכי החקיקה ובמקום זאת לצאת לפיילוט לתקופה קצובה כדי לבחון את

תוצאות יישום הצעת החוק. הצעה זו הועלתה כשבוע לפני פיזור הכנסת, ומכיוון שלא הייתה אפשרות להשלים את הפיילוט במועד, הוחלט לחוקק את החוק כהוראת שעה למשך שלוש שנים. באופן זה ייערך פיילוט בכל הארץ לפרק זמן קצוב, והשרים הממונים, משפטים ורווחה, מחויבים בדיווחים שנתיים על התקדמות ביצוע החוק ועל מספר הבקשות ליישוב סכסוך שנפתחו ועל אלה שהסתיימו בהסכמה.

יש להעיר כי החוק יכנס לתוקף בספטמבר 2015 כדי לאפשר לכנסת ה-20 להספיק להעביר את תקציב 2015, שכן החוק מצריך תוספת תקנים של עובדים סוציאליים ויועצים משפטיים ליחידות הסיוע.

סיכום

מטרת החוק היא להכריח את הצדדים לנסות

ליישב את הסכסוך בדרכים חלופיות להכרעה שיפוטית, וזאת בדרך של הקצאת משאבי מדינה לצורך מתן הסברים מאנשי מקצוע על השפעות ההליכים המשפטיים ועל החלופות, ובמידת האפשר גם לסייע לצדדים להגיע להסכמות.

מדובר בחוק חברתי מהמעלה הראשונה, שאם יגשים את מטרתו יביא לכך שסכסוכים רבים בין בני משפחה יסתיימו בדרכי שלום. בשנת 2013 טיפלו יחידות הסיוע בכ-8,000

משפחות בעניינים הנכללים בגדרי החוק. גם אם נתעלם מאחוזי ההצלחה בחו"ל המתקרבים ל-80% ונסייג תפק באחוזי ההצלחה בתיקים המופנים לגישור במסגרת פרויקט המהו"ת של הנהלת בתי המשפט בבתי המשפט האזוריים, העומדים על 25%-30%, מדובר בכ-2,000 משפחות ובכ-6,000 ילדים שיעברו חוויה אחרת לחלוטין מילדיהם של מתגרשים המנהלים הליכים משפטיים ביניהם. ילדים אלה יגדלו ויהיו אזרחים טובים יותר, ובסבירות גבוהה יותר תשרה עליהם הרוח של יישוב סכסוכים בדרכי שלום. אם אמנם כך יהיה, ניהפך לחברה טובה וסובלנית יותר.

יש הטוענים כי החוק דווקא יגביר את המרוץ לקניית סמכות, שכן לפי החוק החדש די בבקשה ליישוב סכסוך. עד היום הצורך להגיש כתב תביעה מפורט עם ראיות שעלותו גבוהה גרם לצדדים לשקול פעם נוספת את הפנייה להליך משפטי

הכותב ייצג את הפורום ליישוב סכסוכים של לשכת עורכי הדין בדיוני ועדת חוקה, חוק ומשפט בהליכי חקיקת החוק הנדון